

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KARİKATÜR KULLANIMI**(EYLEM ARAŞTIRMASI)*****Baki YAMAN¹****Mustafa ÖZTÜRK²****Özet**

Bu çalışma, 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğrenilmesinde araştırmacı-uygulayıcının yaşadığı problemlerin giderilmesi ve bu bağlamda karikatür kullanımının öğrenme ve öğretme sürecine etkilerini ortaya çıkarmak için yapılmıştır. Çalışmanın, sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde karikatür kullanmanın önemini anlamaları hususunda fikir vereceği düşünülmektedir. Araştırmacı uygulayıcı olarak bizzat süreçte yer almıştır. Araştırma sürecinde ders planlarının hazırlanmasında uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca ders planları öğrencilere süreçte bilgi, beceri ve değerler kazandıracak şekilde hazırlanmıştır. Veri öğretmen, öğrenci günlükleri ile yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler, nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin genel olarak ilgisini çektiği, dersi eğlenceli hale getirdiği, sınıf içi iletişim ve işbirliğe dayalı bir sınıf atmosferinin oluşmasına katkı sağladığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanılması soyut konuların anlaşılmasını kolaylaştırdığı ve öğrencilerin başarısına olumlu yönde katkı sağladığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretimi, karikatür kullanımı, eylem araştırması.

USING CARTOONS IN SOCIAL STUDIES TEACHING (AN ACTION RESEARCH)**Abstract**

This study is conducted to reveal the effects of using caricatures when teaching a 6th grade social studies unit, “Our Country’s Resources” It is assumed that this study will give an idea to social studies teachers in terms of the importance of using cartoons their lessons. This is a practitioner-researcher action research that the researcher took place in study as practitioner. During the research period, expert opinions are taken into consideration while preparing the lesson plans. Meanwhile, lesson plans are developed to improve not only knowledge-base of students but also skills and values. Data was collected using student journals, semi-structured interviews with students, and the teacher’s journal. Analysis was carried out by content analysis method. According to the findings, using cartoons in social studies teaching are helpful to increase students’ attentions and motivations. Students are actively participated and was able to

* Bu çalışma Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı (Eylem Araştırması)” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından alınmıştır.

¹ Sosyal Bilgiler Öğretmeni ve Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, e-posta: bakiyaman81@hotmail.com

² Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, e-posta: mustafaoszturk@erciyes.edu.tr

have fun in lessons. Besides, using cartoons in teaching and learning process helped students to comprehend abstract topics easier and to have positive learning outcomes.

Key words: Teaching social studies, use of cartoon, action research.

GİRİŞ

Kısakürek ve Paykoç'un (1988) belirttiği gibi Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan araç-gereçler öğretmene öğretim ortamında yardımcı olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersindeki birçok soyut konunun öğrenciler açısından somutlaşmasına ve onların etkili öğrenmeler yapmasına büyük katkı sağlar. Ayrıca bu dersin öğretiminde kullanılan birçok yöntem çeşitli araçlarla desteklenirse öğretim daha etkili olacaktır (Şimşek, 2003). Sosyal bilgiler dersinde etkili olarak kullanılacak araçların başında ise görseller gelir. Görsellerin öğrenme-öğretme sürecine en önemli katkısı derste ele alınan içeriğin somutlaştırılmasını sağlamasıdır (Şimşek, 2003; Durualp, 2006; Ata, 2002; Özdamlı, 2011; Çelik, 2012).

Sosyal Bilgiler öğretiminde etkili bir şekilde kullanılacak görsellerden biri karikatürdür. Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğünde karikatür (Fransızca *caricature*): "İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim." olarak tanımlanmıştır. Uğurel ve Moralı (2006) ise karikatürü her yaş grubuna ulaşabilen eğlenmeyi, gülmeyi, eleştirmeyi ve düşünmeyi içine alan bir sanat ürünü olarak açıklamışlardır. Yukarıda dile getirilen farklı karikatür tanımlarının ortak noktası karikatürlerin abartı içermesi ve insanı güldürecek mizah unsurlarına sahip olmasıdır. Bu özellikleri karikatürleri öğrenme-öğretme sürecinde etkili şekilde kullanılacak bir materyal haline getirir.

Literatürde öğrenme-öğretme sürecinde karikatür kullanımının çeşitli avantajlarına dikkat çekilmiştir. Uğurel ve Moralı'ya (2006, s. 36), göre "eğitimde karikatürlerin kullanımı sadece yazılı ders materyallerinde görselliği destekleme alanı ile sınırlı değildir. Karikatürler mizahın etkili bir biçimde kullanıldığı yerler olarak özellikle psikolojik etkileri açısından öğrenme ve öğretimde kayda değer etkilere sahip araçlardır." Böylece karikatürlerin öğrenmenin temel ön şartlarından birisi olan içsel motivasyonun sağlanmasına ve devamında bilişsel öğrenmelere de katkıda bulunduğu dikkat çekilmektedir (Efe, 2005). Buna ek olarak karikatürler yapılandırmacı öğrenme ortamlarında etkili bir şekilde kullanılacak materyallerden de birisidir. Çünkü hem görsel öğrenmeyi sağlaması hem de ders süreci boyunca öğrencilerin iş birliğine dayalı bir şekilde çalışmalarına imkân tanınması bakımından öğrencileri sıkılmadan aktif olarak derse katma potansiyeline sahiptir (Özalp, 2006).

Karikatürler sadece bilişsel öğrenmeler için değil, beceri ile değer ve tutum ediniminde de etkili bir şekilde kullanılacak materyallerdendir. Uslu'nun (2007) belirttiği gibi, karikatürler öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorun çözme becerilerini geliştirmekte; bu süreçte öğrenciler ayrıca kendini ifade edebilmekte, özgürce düşünebilmekte, hayal kurabilmekte, duygu ve düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilmektedir. Karikatürü anlamaya çalışan öğrenciler, ilk başta karikatürün çizgilerine odaklanır, daha sonra ayrıntılarına bakarak karikatürü yorumlar. Nesnelere arasındaki zıtlık ve birliktelikleri yaratıcı ve eleştirel bir

düşünceden geçirerek kendi öyküsünü kurgular (Özalp, 2006). Karikatürün sıcaklığı, sevimliliği, gülmenin ve gülümsemenin verdiği rahatlık ve gevşemeden yararlanılarak istenilen mesajı öğrencinin belleğine yerleştirmek daha kolay olmaktadır (Özer, 2006). Karikatürün eğitim ortamında kullanılmasının faydalarını genel olarak şu şekilde özetlemek mümkündür (İşman, 2008; Oruç, 2006; Uslu, 2007; Uğurel ve Morali, 2006):

- Konuyu kısaca tanıtır ve konunun ana fikrini verir.
- Karikatür öğrencilerin sıkılmalarını engeller. Aynı zamanda dersi sevmelerine katkı sağlar.
- Karikatürde yer alan canlıların tuhaf, komik, ilginç vb. görünüşleri öğrencilerin dikkatini çeker.
- Öğrenmeyi eğlenceli kılar ve rahat düşünmeyi sağlar.
- Öğrencilerin toplumsal olaylara bakış açısını geliştirir.
- Karikatüre ilgi duyan, karikatür yeteneğine sahip çocukların ortaya çıkmasına katkı sağlar.
- Öğrencilerin düşünme, algılama, anlama, fark etme, ifade güçleri gelişir.
- Öğrencilerin motivasyonunu yükseltir.
- Öğrenme öğretme ortamlarında defalarca kullanılabilir.
- Verilen mesajı görselleştirir.
- Mesajın kolay algılanmasına yardımcı olur.

Bu çalışmada karikatür kullanımının bir öğretmenin, sınıf içi uygulamalarını geliştirmek için kullanabileceği bir araç olabileceği düşüncesinden hareket edilmiştir. Yaklaşık 10 yıllık bir öğretmenlik tecrübesine sahip olan araştırmacı-öğretmen, öğretmenliğe başladığı yılların aksine giderek ders kitabına bağımlı ve anlatım yöntemi ağırlıklı bir ders işlemeye başladığının farkına varmıştır. Bu süreçte gerçekleştirdiği informal gözlemlerde öğrencilerinin genel olarak içsel motivasyonlarının düşük olduğunu, dersi eğlenceli bulmadıklarını, derse etkin katılım göstermediklerini ve öğrendikleri bilgilerin kalıcı olmadığını gözlemlemiştir. Araştırmacı danışmanı ile gerçekleştirdiği istişareler de öğrencilerin içsel motivasyonunu artırmak ve dersin eğlenceli hale getirilmesinde karikatürlerin etkili olabileceğini düşünmüş ve ifade edilen bu sorunların çözümü konusunda yapılan çalışmalara ulaşabilmek için literatür taraması yapmıştır. Örneğin yurtiçinde ve yurtdışında karikatür dalında ödülleri alan Efe (2005), "Karikatür ve Eğitim" isimli çalışmada karikatür ile yapılan eğitimin önemini vurgulamış ve karikatürle yapılan eğitimde ezberciliğin olmadığını vurgulamıştır. Koçoğlu (2012) ise yaptığı doktora çalışmasının sonunda karikatür destekli eğitim-öğretimin öğrenmeyi kalıcı hale getirdiği ve derse karşı olumlu tutumu arttırmada etkili olduğu sonucuna varmıştır. Bu noktadan hareketle araştırmacı Sosyal Bilgiler dersinde yaşadığı sorunlara çözüm üretmek, Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının etkilerini, karikatür kullanımında nelere dikkat edilmesi gerektiğini ortaya çıkarmak, uygulama sırasında ve sonrasında öğrencilerin ilgi, tutum ve davranışlarını gözlemlemek için bir eylem araştırması gerçekleştirmiştir. Araştırmacı-öğretmen bu kapsamda öğrencilerinin ek zorluk yaşadıklarını düşündüğü 6. Sınıf "Ülkemizin Kaynakları" ünitesini araştırmaya konu edinmiştir.

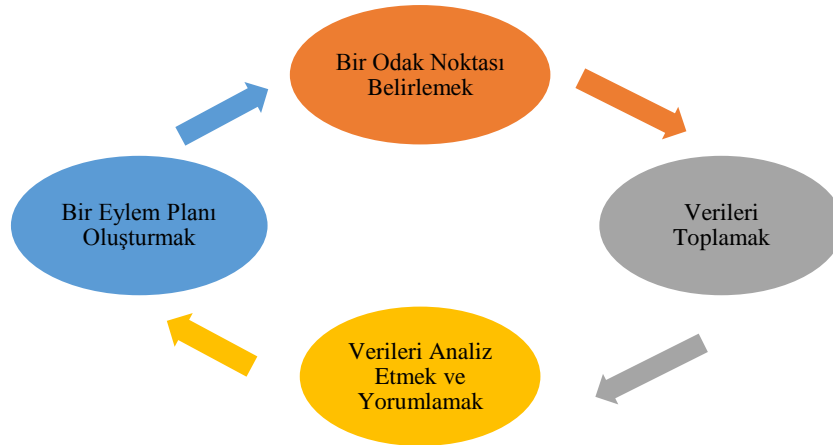
Bu araştırmanın amacı, 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde karikatür yoluyla öğretimin bir teknik olarak öğrenme-öğretme sürecine öğrenme motivasyonu ve çıktısı açısından nasıl bir

etkisinin olduğunu tespit ederek, aynı zamanda uygulayıcı olan araştırmacının mesleki gelişimine katkı sağlamaktır. Bu amaca yönelik şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Karikatür yoluyla öğretim öğrencilerin derse karşı ilgi ve tutumlarını nasıl etkilemektedir?
2. Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik öğrenci görüşleri nasıldır?
3. Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik aynı zamanda araştırmacı da olan uygulayıcının genel gözlem ve deneyimleri nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışma doğrudan uygulamanın içinde yer alan bir araştırmacının karşılaştığı bir sorunu çözebilmek amacıyla veriler topladığı ve toplanan verileri analiz ettiği bir eylem araştırmasıdır (Öztürk, 2014). Bu bağlamda çalışmada 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin karikatürlerden faydalanarak aktif öğrenme yöntemleriyle nasıl daha etkili öğretilebileceğine odaklanılmıştır. Çepni (2005, s. 21) eylem araştırmasının hangi hallerde uygun bir araştırma yaklaşımı olduğunu şu sözlerle açıklamaktadır: “Özel bir durum üzerine yoğunlaşan, Nasıl? Niçin? ve Ne? gibi sorulara cevap arayan, araştırmacıya bir konunun ve durumun üzerinde yoğunlaşma fırsatı veren, bizzat araştırmacının uyguladığı çalışmalar için uygun bir yöntemdir.” Eylem araştırması süreci döngüsel bir yapıya sahiptir ve araştırmacılar bu döngüyü farklı şekillerde ifade etmişlerdir. Aşağıda bu araştırmada kullanılan Mills’in (2003) eylem araştırma süreci döngüsüne yer verilmiştir.

Şekil 1. Eylem Araştırması Süreci Döngüsü Mills'ten (2003) uyarlanmıştır.

Bu döngü çerçevesinde gerçekleştirilen işlemler, Yıldırım ve Şimşek'ten (2013) hareketle şu şekilde açıklanabilir:

1. Bir Odak Noktası Belirlemek: Bu aşamada araştırma konusu ve araştırmayla ilgili sorular belirlenir. Bu kapsamda araştırma konusu yukarıda belirtildiği gibi Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesidir.

2. Verileri Toplamak: Araştırma problemin çözümü için veriler toplanır. Bu çalışmada verilerin toplanmasında öğretmen ve öğrenci günlükleri ile öğrenciler ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır.
3. Verileri Analiz Etmek ve Yorumlamak: Bu aşamada toplanan veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalar halinde sunulmuştur.
4. Bir Eylem Planı Oluşturmak: Bu aşamada elde edilen bulgulardan hareketle bir eylem planı oluşturularak hayata geçirilir. Çalışmada etkinlikler tek sefer de değil süreç boyunca geliştirilmiştir. Buna göre ilk haftadaki uygulamadan elde edilen bulgular ışığında ikinci hafta etkinlikleri geliştirilmiştir. Bu sayede gerçekleştirilen müdahalenin problemin çözümüne ne kadar katkı sağladığına bakılmış, gerekli uyarlamalar yapıldıktan sonra süreç iteratif bir anlayışla dört hafta boyunca
5. çıkarılan ürünleri toplayarak değerlendirmiş, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmeye çalışmış ve sonraki haftanın etkinliklerini planlarken elde edilen bu dönütlerden faydalanmıştır.

Ek-1’de yer alan program dâhilinde gerçekleştirilen araştırmada etkinliklerin oluşturulmasında döngüsel bir süreç gözetilmiştir (bkz. Şekil 1). Buna göre Ek-2’de yer alan ilk etkinlik sınıf içinde uygulandıktan sonra, bu uygulamanın etkisi öğretmen tarafından önce ders içinde gözlemlenmiş ardından da öğrencilerden dersle ilgili düşüncelerini paylaşımları için günlük tutmaları istenmiştir. İlave olarak sürecin sonunda öğrencilerle yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre süreçte ilgili literatürde önerildiği gibi birden çok veri toplama yöntem ve tekniği (gözlem, günlük, görüşme ve öğrenci ürünlerinin değerlendirilmesi) işe koşulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Öztürk, 2014). Aynı zamanda uygulayıcı da olan araştırmacı gözlem notlarını ve her hafta ile ilgili gerçekleştirdiği yansıtıcı düşünceleri kayıt altına almak için araştırmacı günlüğü tutmuştur.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilmiş olan veriler, nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuştur. Yıldırım ve Şimşek’e (2013), göre içerik analizinde temel amaç, toplanan verilerin kavramsallaştırılması, mantıklı bir şekilde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanmasıdır. İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenlenerek yorumlanır. İçerik analizi sürecinde Öztürk’ün (2014) belirttiği şekilde öğrenci görüşme dökümleri ile öğrenci ve öğretmen günlükleri ilk olarak kodlanmıştır. Bu kodlamalar görüşme ya da günlükte dile getirilen düşünceleri en iyi özetleyen/karşılayan terimlerin tespit edilerek ilgili dokümanın kenarına yazılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Ardından birbiri ile ilişkili kodlardan hareketle çeşitli temalara ulaşılmıştır. Daha sonra veriler ilgili temalar altında yeniden düzenlenerek frekansları hesaplanmıştır. Elde edilen analiz bulguları öğrencilerin verdiği cevaplardan doğrudan alıntılar yapmak suretiyle desteklenmiştir (Öztürk, 2014).

BULGU VE YORUMLAR

Öğrenci günlükleri, öğretmen günlüğü ve görüşme verilerinin analizi sonucu elde edilen temalar aşağıda başlıklar altında sunulmuştur.

1. Öğrenci Günlüklerinden Çıkan Bulgular

Araştırma sürecinde sınıftaki tüm öğrencilerden (f=15) etkinliğin uygulandığı ders sonunda değerlendirme yapmaları için günlük tutmaları istenmiştir. Yöntem bölümünde açıklandığı şekilde öğrenci günlükleri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalar altında aşağıda sunulmuştur.

1.1. Dersin İşlenişi

Verilerin analiz edilmesi ile elde edilen ilk tema “Dersin İşlenişi”dir. Tablo 1’de bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 1. Dersin İşlenişi ile İlgili Öğrenci Görüşleri*

Kodlar	F
Olumlu Görüşler	178
Dersin eğlenceli olması	94
Etkili öğretimin sağlanması	47
Dersin motive edici olması	37
Olumsuz Görüşler	48
Dersin eğlenceli olmaması	28
Düşük motivasyon	18
Ders kitabına dönme	2

*Katılımcılardan bazıları birden çok görüş bildirmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere süreç boyunca işlenen derslerle ilgili olumlu görüş sayısı olumsuz görüş sayısının hemen hemen üç katı civarındadır. Bu bulguların bir aylık bir süreçte dile getirildiği ve süreç boyunca olumlu görüş bildirmeyen hiçbir öğrencinin olmadığı da belirtilmelidir. Olumsuz görüşlerin büyük çoğunluğunun uygulamanın son haftasında belirtilmiş olması da dikkate değerdir. Bu konuyla ilgili değerlendirme ilerleyen bölümde yer almaktadır.

Araştırmaya katılan 15 öğrenci 94 kez derslerin eğlenceli geçtiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler genel olarak derste grupla çalıştıkları için sıkılmadıklarını, şiir yazma, resim çizme

gibi aktif öğrenme tekniklerinin uygulanmasından dolayı mutlu olduklarını, karikatürleri inceleyerek soruları grupta birlikte cevaplamaya çalışmaktan keyif duyduklarını belirtmişlerdir. Aşağıda dersleri eğlenceli bulan öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Bugün dersimiz çok eğlenceli geçti çünkü turizmle ilgili karikatürlere baktık. Karikatürler çok güzeldi. Karikatürlerle ilgili soruları arkadaşlarımla cevapladık. Diğer derste öğretmenimiz karikatür çizdirdi. En güzel karikatürü çizen ikinci grup olduk. Bu günümüz böyle geçti. (KÖ: 2)

Sosyal bilgiler dersinde çevre kirliliği ile ilgili karikatürleri inceledik. Son etkinlikte öğretmenimiz karikatüre bakmamızı ve karikatürle ilgili şiir yazmamızı istedi. Şiir yazarken arkadaşlarımla çok eğlendim ve bu dersimiz çok keyifli geçti. (EÖ: 4)

Gerçekleştirilen uygulamalarla ilgili en çok dile getirilen ikinci husus ise öğrenmenin etkili olduğu ile ilgilidir (f=47). Öğrenciler bir aylık süreçte öğrenme-öğretme sürecinin daha verimli ve etkili gerçekleştiğini belirten çeşitli kavramlar kullanmışlardır. Bunlardan en sık kullanılanı “dersi daha iyi öğrendim” (f=21) şeklinde olmaktadır:

Bugün dersimizde meslek seçimiyle ilgili karikatürü inceledik. Çocuğun hangi mesleği seçeceğine anne ve baba karar vermek istiyordu. Biz grup olarak bunun yanlış olduğunu yazdık. Grupla ders işlemek çok güzeldi. Çünkü konuları eğlenceli bir şekilde işlediğimiz için konuları daha iyi anladım. (EÖ: 6)

Etkili öğrenmenin meydana geldiğini belirtmek amacıyla en sık kullanılan ikinci kavram “etkinliklerin iyi geçmesi”dir. Bu kavram toplamda 16 kez tekrar edilmiştir.

Bugün dersimiz yine çok eğlenceli geçti. Sosyal bilgiler dersini seviyordum ama artık daha çok seviyorum ve yarınki dersimizi sabırsızlıkla bekliyorum. Çünkü etkinlikler gayet güzel geçiyor. Derste hiç sıkılmıyorum. (EÖ: 2)

Derslerin etkili olduğunu belirtmek amacıyla kullanılan diğer betimlemeler ise şu şekildedir: “derste daha etkin olma” (f=4), “öğrenilenlerin kalıcı olması” (f=3), “dikkatli dinleme” (f=2) ile “konuyu somutlaştırma” (f=1) şeklindedir. Aşağıda öğrencilerin günlüklerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Bugün derste arkadaşlarım vergi ile ilgili karikatürü anlamadılar. Ben onlara karikatürü açıkladım. Beni dikkatli dinlediler ve soruları cevapladık. Öğretmenimiz cevaplarımızı beğenince çok mutlu oldum. (KÖ: 3)

Dersimizde güzel etkinlikler yaptık. Karikatürlere bakmak hem komik hem de eğlenceliydi. Bundan dolayı öğrendiklerimi unutmam. (EÖ: 5)

Yapılan uygulamalarla ilgili dile getirilen üçüncü husus ise dersin motive edici olması ile ilgilidir (f=37). Öğrenciler genel olarak dersi ilgi çekici bulduklarını (f=28), derse katılım isteklerinin arttığını (f=9), belirtmişlerdir. Aşağıda dersleri motive edici bulan öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Öğretmenimizin bugün dağıttığı karikatürler çok güzeldi. En çok otobüsle yolculuk yapan hayvanlar karikatürü ilgimi çekti. Bu karikatürde hayvanlar

kendilerini tanıtıyordu ve bizde hangi hayvancılık faaliyeti olduğunu eşleştireyorduk. (EÖ:1)

Bugün çok güzeldi. Karikatürler sayesinde derse ilgim arttı. Bugün öğretmenimiz derste karikatür çizdirdi. İyi ki öğretmenimiz böyle bir şey yaptı. Çizdiğimiz karikatürleri sınıf panosuna astık. Çok eğlendik ve çok güzel bir gündü. (KÖ: 4)

Uygulamanın son haftasında öğrenciler dersin işlenişi ile ilgili olumsuz görüşler belirtmişlerdir (f=48). Olumsuz görüş belirten öğrencilerin betimlemeleri şu şekildedir: “dersin eğlenceli olmaması” (f=28), “motivasyonun düşmesi” (f=18) ile “ders kitabına dönme isteği” (f=2) şeklindedir. Aşağıda öğrencilerin günlüklerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Karikatürle ders işlemekten biraz sıkıldım. Önce dersler eğlenceliydi ama sonra sıkılmaya başladım. (EÖ: 1)

Sosyal Bilgiler dersini karikatürlerle işlemek ilk başlarda güzeldi. Şimdi karikatürler pek ilgimi çekmiyor. (KÖ: 4)

Elde edilen bulgulara göre öğrenciler genel olarak karikatürlerle etkinlik yapmayı sevdiği ancak bir aylık süreçte tüm derslerde karikatür kullanımına bağlı olarak uygulamanın son haftasında karikatür etkinliklerinden sıkılmaya başlayan öğrenciler olduğu görülmüştür. Bu da göstermektedir ki, karikatürlerle yapılan etkinlikler dersin işlenişine olumlu yönde katkı sağlamakla birlikte kullanım sıklığının öğrencilerin ilgisini kaybetmelerine yol açmayacak şekilde ayarlanmalıdır.

Sonuç olarak bilginin eğlenceli görsel unsurlar kullanılarak aktarılması öğrencinin derse olan tutumunu olumlu yönde etkilediği gibi öğretmeni de motive ederek dersin daha verimli geçmesine katkı sağladığı söylenebilir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında karikatürlere yer verilmesi öğrencilerin derse olan ilgi ve tutumlarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

1.2. Sınıf İçi İletişim

Öğrenci günlüklerinin analizinden elde edilen ikinci tema “Sınıf İçi İletişim”dir. Tablo 2’de bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 2. Sınıf İçi İletişim ile İlgili Öğrenci Görüşleri*

Kodlar	f
Birlikte çalışma	61
Konuşma	42
Dinleme	8
Okuma	7
Yazma	4

Heyecanlanma	3
Sessiz kalma	2

*Katılımcılardan bazıları birden çok görüş bildirmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere sınıf içi iletişimle ilgili en çok dile getirilen birinci husus öğrencilerin birlikte çalışması ile ilgilidir. Bu kavram öğrenci günlüklerinde toplamda 61 kez tekrar edilmiştir. Öğrenciler genel olarak etkinlikleri arkadaşları ile birlikte yaptıklarını, grupla çalıştıklarını, bilgi paylaşımında bulduklarını ve iş birliği yaptıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda birlikte çalışmayla ilgili öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Öğretmenimizin dağıttığı at çiftliği kurmak isteyen çocuğun karikatürünü ve hikâyesini arkadaşlarımla okuyup sorularını birlikte cevapladık. Sonra herkes kendi hayalini söyledi ve kâğıda yazdı. (EÖ: 8)

Bu dersimizdeki karikatürleri çok beğendim. Karikatürdeki soruları arkadaşlarımla birlikte cevapladık. Sonra karikatürle ilgili şiir yazdık ve şiirimizi sınıfta okuduk. (KÖ: 5)

Sınıf içi iletişimle ilgili dile getirilen ikinci husus öğrencilere derslerde konuşma ve kendilerini ifade etme imkânının sağlanması ile ilgilidir (f=42). Öğrenciler genel olarak derste söz aldıklarını, konuşma isteklerinin arttığını, sınıfa sunum yaparak etkili iletişim kurabildiklerini belirtmişlerdir:

Önceki derslerimizde hep aynı arkadaşlarım söz alıp konuşuyordu. Bu gün bende söz aldım. Çünkü turizm karikatürlerini yorumlama etkinliği çok hoşuma gitti. Bu derste grup sözcüsü ben olduğum için cevapları ben söyledim. Bu yüzden çok mutlu oldum. (KÖ:1)

Dersi karikatürle işlemeyi çok sevdim. Çünkü bu derste daha fazla söz alıp konuştum. (EÖ:7)

Sınıf içi iletişimle ilgili dile getirilen diğer hususlar ise arkadaşlarını dinlediklerini (f=8), etkinliklerle ilgili okuma yaptıklarını (f=7), yazma çalışması yaptıklarını (f=4) ve etkinlikleri yapmak için heyecanlandıklarını (f=3) belirtmişlerdir. Aşağıda iki öğrencinin ifadeleri aktarılmıştır:

Önceki derslerimizde arkadaşlarım kitabı okurken dinlemiyordum. Bana sıkıcı geliyordu. Ama şimdi etkinlikleri yapmadan önce öğretmenimizi dikkatlice dinliyorum. Diğer grupların ne söylediklerini ne yaptıklarını takip ediyorum. (EÖ: 9)

Bugün öğretmenimiz sınıfı gruplara ayırdı. Bize çalışma kağıtları dağıtarak karikatürleri incelememizi ve kağıttaki boşlukları doldurmamızı istedi. Karikatürle ilgili soruları cevaplarırken arkadaşlarımla çok heyecanlandık. (KÖ: 3)

Tablo 2’de görüldüğü üzere sınıf içi iletişim ile ilgili “sessiz kaldığı” iki kez tekrar edilmiştir. Bunu dile getiren bir öğrenci durumun sebebini günlüğünde aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

Öğretmenimiz bugün derste konuşmadığımı görünce bana nedenini sordu. Bende grubumu beğenmediğimi beni konuşturmadıklarını söyledim. Öğretmenim bana grubumu değiştireceğini söyleyince çok mutlu oldum. (EÖ: 3)

Sınıf içi iletişimi genel olarak özetleyecek olursak karikatürlerle yapılan etkinliklerden önce bazı öğrencilerin pasif olduğu, söz almaktan çekindikleri, öğrenciler arası etkileşim ve sınıf içi iletişimin az olduğu gözlemlenirken; karikatürlerle yapılan etkinliklerle birlikte sınıf içi iletişim ve etkileşimde artış olmuştur. Sonuç olarak karikatürlerle yapılan etkinliklerle birçok öğrenci sınıf içi iletişime katılarak aidiyet duygusu kazanmıştır. Öğrenciler arasındaki iletişim çeşitliliği artmış, öğrenciler arasındaki iletişim öğretmen merkezli olmaktan çıkmıştır. Bunun yanı sıra öğrenciler arasında iş birliği ve dayanışma artmış. Öğrenciler ben dili yerine biz dilini kullanmaya başlamışlardır.

2. Öğretmen Günlüklerinden Çıkan Bulgular

Araştırma sürecinde öğretmen-araştırmacı ders sonunda günlük tutmuştur. Yöntem bölümünde açıklandığı şekilde öğretmen günlüğü içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalar altında aşağıda sunulmuştur.

2. 1. Karikatürün Derse Olumlu Etkisi

Öğretmen günlüğünün analiz edilmesi ile elde edilen ilk tema “Karikatürün Derse Olumlu Etkisi”dir. Tablo 3’te bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 3. Karikatürün Derse Olumlu Etkisi

Kodlar	f
Etkili öğretimin sağlanması	24
Dersin eğlenceli olması	22
Yüksek motivasyon	11
Toplam	47

Tablo 3’de görüldüğü üzere gerçekleştirilen uygulamalarla ilgili öğretmen-araştırmacı tarafından en çok dile getirilen birinci husus öğrenmenin etkili olduğu ile ilgilidir (f=24). Öğretmen karikatürle yapılan etkinliklerin etkili, verimli ve kalıcı bir öğrenme ortamı oluşturduğunu belirten çeşitli kavramlar kullanmıştır. Bunlardan en sık kullanılanı “öğrencilerin derste etkin olması” (f=9) şeklinde olandır:

Etkinliklerden önceki derslerde aktif öğrencilerimin sayısı çok azdı. Derste yaptığımız bu günlük etkinliklerde aktif olmayan öğrencilerim bile etkinliklere katıldılar. (Öğretmen günlüğü)

Etkili öğrenmenin meydana geldiğini belirtmek amacıyla en sık kullanılan ikinci kavram “konuyu daha iyi öğrenme”dir. Bu kavram toplamda 6 kez tekrar edilmiştir.

Derste yaptığımız etkinlikleri öğrencilerim çok beğendi. Bu günkü yaptığımız etkinliklerle dersimin daha verimli geçtiğini ve öğrencilerimin konuları daha iyi anladığını gözlemledim. Öğrencilerimin severek ve isteyerek derse katılmalarından memnun oldum. (Öğretmen günlüğü)

Etkili öğrenmenin sağlanması ile ilgili kullanılan diğer betimlemeler ise şu şekildedir: “etkinliklerin faydalı olması” (f=5), “konuyu somutlaştırma” (f=2) ile “dikkatli dinleme” (f=2) şeklindedir. Aşağıda derslerin etkili ve verimli olduğunu belirten öğretmen ifadesine yer verilmiştir:

Öğrencilerimin etkinlikleri heyecanlanarak yapmaları, sınıf ortamının eğlenceli bir hal alması ve öğrencilerimin yüzündeki tebessüm etkinliklerin faydalı olduğunu bana düşündürdü. (Öğretmen günlüğü)

Yapılan uygulamalarla ilgili dile getirilen ikinci husus ise dersin eğlenceli olması ile ilgilidir (f=22). Öğretmen öğrencilerin genel olarak karikatür etkinlikleri ile kendilerini mutlu hissettiklerini, derste sıkılmadıklarını, etkinlikleri severek ve eğlenerek yaptıklarını belirtmiştir. Aşağıda öğretmen günlüğünden bir alıntıya yer verilmiştir:

Öğrencilerim arkadaşları ile karikatürlere bakmaktan oldukça zevk aldılar. Derste görsel materyal kullanmak öğrencilerin ilgisini çekti ve grupla çalışmayı sevdiler. Karikatürlerin iyi bir planlama güzel bir eğitim materyali olabileceğini bu derimde görmüş oldum. (Öğretmen günlüğü)

Yapılan uygulamalarla ilgili dile getirilen üçüncü husus ise etkinliklerin öğrencilerin motivasyonunu yükselmesi ile ilgilidir (f=11). Öğretmen genel olarak etkinliklerin öğrencilerin ilgisini çektiğini, etkinliklerde heyecanlandıklarını, etkinliklere katılımı istekli ve meraklı olduklarını belirtmiştir. Aşağıda yüksek motivasyon ile ilgili öğretmen ifadeleri aktarılmıştır:

Etkinlikler gayet iyi geçti. Öğrenciler hem yazma konusunda hem de derse katılım konusunda çok isteklidir. Etkinliklerdeki soruları okumak ve cevaplamak için birbiriyle yarıştılar. Derse katılım önceki derslere göre çok daha yüksekti. (Öğretmen günlüğü)

Öğretmen günlüğü incelendiğinde öğrenci günlüğü ve mülakatlarına benzer veriler elde edilmiştir. Öğretmen günlüğünde, öğrencilerin karikatür etkinlikleri sayesinde derse katılımının arttığını, öğrencilerin dersten keyif aldıklarını, pasif durumda olan öğrencilerin ders içerisinde aktif hale geldiklerini ve öğrencilerin iş birliği yaptıklarını ifade etmiştir.

2. 2. Karikatürün Derse Olumsuz Etkisi

Öğretmen günlüklerinin analiz edilmesi ile elde edilen ikinci tema “Karikatürün Derse Olumsuz Etkisi”dir. Tablo 4’te bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir

Tablo 4. Karikatürün Derse Olumsuz Etkisi

Kodlar	f
Sürecin uzamasından sıkılma	13
Düşük motivasyon	9
Ders kitabına dönme isteği	3
Toplam	25

Tablo 4’de görüldüğü üzere karikatürün derse olumsuz etkisiyle ilgili öğretmen süreç boyunca toplamda 25 adet günlük kaydı tutmuştur. En çok dile getirilen birinci husus sürecin uzamasından sıkılma (f=13), ikinci husus düşük motivasyon (f=9), üçüncü husus ise ders kitabına dönme isteği (f=3) şeklindedir. Karikatür kullanımının derse olumsuz etkisine ait yorumların tamamına yakını uygulamanın son haftasında yapılmıştır. B bağlamda öğrencilerin ifadeleri ile öğretmenin günlüğüne yazdıklarının örtüştüğü görülmektedir. Aşağıda öğretmen günlüğünden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Son haftaya yaklaştıkça öğrencilerin heyecanı ve derse katılma isteklerinde azalma başladı. (Öğretmen günlüğü)

Çalışmanın son gününe geldiğimizde süreç uzadığı için öğrenciler karikatürlerle yapılan etkinliklerden sıkıldıklarını ve ders kitabından konuları işlemek istediklerini söylediler. (Öğretmen günlüğü)

Karikatür etkinlikleriyle işlenen derslerdeki motivasyon düşüklüğünün temel nedeni yukarıda belirtildiği gibi etkinlik sürecinin uzamasıyla ilgilidir. Uygulamanın geneline bakıldığında karikatür etkinlikleri ile işlenen derslerde motivasyon sorununun pek yaşanmadığı görülmekle birlikte süreç uzadığı için üç öğrenci Sosyal Bilgiler ders kitabından ders işlemek istediklerini ifade etmişlerdir.

2. 3. İletişim

Öğretmen günlüğünün analiz edilmesi ile elde edilen üçüncü tema “İletişim”dir. Tablo 5’te bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 5. İletişim

Kodlar	f
İletişim sürecine katılma	17
Grup iletişimi	14
Sınıf içi iletişim	9
Toplam	40

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere iletişimle ilgili en çok dile getirilen birinci husus iletişim sürecine dâhil olma ile ilgilidir (f=17).

Daha önceki derslerde çok söz almayan üç öğrencimin grupla çalışması onları olumlu etkiledi. Etkinlikleri arkadaşları ile birlikte yaptılar ve soruları cevaplarken sınıf içerisinde söz alarak konuştular. (Öğretmen günlüğü)

İletişimle ilgili kullanılan diğer betimlemeler ise “grup iletişimi” (f=14) ve “sınıf içi iletişim” (f=9) şeklindedir. Aşağıda öğretmen günlüğünden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Karikatür etkinlikleri için oluşturduğumuz etkinlik gruplarının grup içi iletişimleri oldukça güçlüydü. Grup üyelerinin her biri üzüntü ve mutluluklarını, başarı ve başarısızlıklarını doyasıya yaşadılar. Grup çalışması yapmak öğrencilerimi oldukça mutlu etti. (Öğretmen günlüğü)

Bu günkü dersimizde sınıf içinde yaptığımız etkinliklerin öğrencilerimin birbirleriyle olan iletişimine çok katkı sağladığını fark ettim. Öğrencilerim arasında sıcak, içten ve dostça bir ortam vardı. (Öğretmen günlüğü)

Sonuç olarak karikatür etkinliklerinin başladığı günden itibaren, öğrenciler arasındaki iletişim artmıştır. Uygulama yapmadan önceki derslerde öğretmen - öğrenci iletişimi söz konusu iken etkinliklerle birlikte öğrenciler arasındaki iletişim artmıştır. Kendini ifade etmekte ve iletişim kurmakta güçlük çeken öğrenciler yapılan etkinliklerle birlikte sınıf içi iletişiminin bir parçası olmuşlardır.

3. Öğrenci Görüşmelerinden Çıkan Bulgular

Araştırma sürecinin sonunda uygulamaya katılan öğrencilerle (f=15) görüşme yapılmıştır. Yöntem bölümünde açıklandığı şekilde öğrencilerle yapılan görüşmeler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalar altında aşağıda sunulmuştur.

3. 1. Karikatürlere Yönelik Görüşler

Görüşme verilerinin analiz edilmesi ile elde edilen ilk tema “Karikatürlere Yönelik Öğrenci Görüşleri”dir. Tablo 6’da bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 6. Karikatürlere Yönelik Öğrenci Görüşleri

Kodlar	f
Dersin eğlenceli ve zevkli geçmesi	7
Dersi daha iyi öğrenme	5
Dersi sevmeyi sağlama	3
Öğrenilenler daha kalıcı olması	1
Toplam	16

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik öğrenci görüşleri ile ilgili en çok dile getirilen birinci husus derslerin eğlenceli ve zevkli geçmesi ile ilgilidir. Bu kavram toplamda 7 öğrenci tarafından dile getirilmiştir. Aşağıda dersleri eğlenceli ve keyifli bulan öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Karikatürlerle ders işlememiz çok eğlenceli ve güzeldi. Çünkü arkadaşlarımla hem yeni şeyler öğrendik hem de derste güldük. (KÖ:1)

Karikatürlerle ders işlemek çok zevkliydi çünkü arkadaşlarımla karikatürlere baktık, karikatür çizdik, şiir yazıp okuduk. Dersler tam da benim istediğim gibi eğlenceli geçti. (EÖ:8)

Yapılan görüşmelerde en çok dile getirilen ikinci kavram ise Sosyal Bilgiler dersinin daha iyi öğrenilmesi ile ilgilidir (f=5).

Sosyal Bilgiler dersimizde karikatür kullanılması iyi oldu. Çünkü dersler daha hızlı ve eğlenceli geçti. Konuları daha iyi anladım. (KÖ:1)

Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik kullanılan diğer betimlemeler ise şu şekildedir: “Dersi sevmemi sağlar” (f=3) ve “Öğrenilenler daha kalıcı olur” (f=1) şeklindedir. Aşağıda öğrenci görüşmelerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Sosyal dersinde karikatürlerle etkinlik yapmamız sosyal dersini bana daha çok sevdirdi. Karikatürlerle ders işlemeyi çok sevdim. (EÖ:9)

Sosyal Bilgiler dersinde kullandığımız karikatürlerin hepsini hatırlıyorum. Bundan dolayı öğrendiklerimin hiçbirini unutmadım. Sınavda bu konulardan çıkan soruları kesin yaparım. (KÖ:3)

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin çoğu derste karikatür kullanımına ilişkin görüşlerinde karikatürlerin dersi daha eğlenceli ve zevkli hale getirdiğini, dersi daha iyi öğrendiklerini ve dersi sevmelerini sağladığını belirtmişlerdir.

3. 2. Karikatür Kullanımı

Görüşme verilerinin analiz edilmesi ile elde edilen ikinci tema “Karikatür Kullanımı” ile ilişkilidir. Tablo 7’de bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 7. Önceden Karikatür Kullanımı

Kodlar	F
Daha önce karikatür kullanmadık	11
Daha önce karikatür kullandık	4
Toplam	15

Tablo 7’de görüldüğü üzere öğrencilere Sosyal Bilgiler derslerinde daha önce karikatür kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. 11 öğrenci Sosyal Bilgiler dersinde daha önce karikatür kullanmadıklarını belirtirken, 4 öğrenci karikatür kullandıklarını belirtmişlerdir. Tabloda görüldüğü gibi “hayır” cevap sayısı “evet” cevap sayısının hemen hemen üç katı civarındadır. Aşağıda karikatürle karşılaşmadıklarını belirten öğrencilerin ifadeleri aktarılmıştır:

Sosyal Bilgiler dersinde resim, harita kullandık. Ama derste karikatür hiç kullanmadık. (EÖ:3)

Türkçe dersinde karikatür kullanmıştık. Ama Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanmadık. (EÖ:7)

Daha önce karikatür kullanıldığını belirten öğrencilerden üçü bunu ders kitabında gördüklerini belirtmiştir:

Sosyal bilgiler ders kitabımızda çevre kirliliği konusunu öğretmenimiz bize anlatırken ders kitabımızda karikatür vardı. (KÖ:1)

Esasen 6. Sınıf ders kitabında çeşitli karikatürler olmasına karşın, bunların etkinlik temelli bir anlayışla kullanılmadığı durumlarda kalıcı olmadığı, öğrencilerin büyük kısmı tarafından hatırlanmadığı görülmektedir.

3. 3. Karikatürün Yararları

Verilerin analiz edilmesi ile elde edilen üçüncü tema “Karikatürün Yararları”dır. Tablo 8’de bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 8. Karikatürün Yararları

Kodlar	F
Dersin daha iyi anlaşılması	8
Dersi sevmeyi sağlaması	5
Yeni şeyler öğrenme	4
Başarımın artması	3
Derse ilginin artması	2
Arkadaşlarıyla çalışma sağlaması	1
Toplam	23

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde karikatürün yararları hakkında toplamda 23 görüş dile getirilmiştir. En çok dile getirilen birinci husus dersi daha iyi anlamamı sağladı (f=8), ikinci husus dersi sevmemi sağladı (f=5), üçüncü husus yeni şeyler öğrendim (f=4), dördüncü husus başarıım arttı (f=3), beşinci husus derse ilgin arttı (f=2), altıncı husus ise arkadaşlarımla

çalışmamı sağladı (f=1) şeklindedir. Aşağıda öğrenci görüşmelerinden iki örnek alıntıya yer verilmiştir:

Sosyal bilgiler dersimizde konuyla ilgili kullandığımız karikatürler çok hoşuma gitti. Bu karikatürler sayesinde dersi iyi anladım. (EÖ:7)

Karikatürler sayesinde konuyu daha iyi ve hızlı bir şekilde anladım. Karikatürler derslerimizi eğlenceli hale getirdi ve sosyal bilgileri sevmemi sağladı. (KÖ:2)

Bu durum karikatürlerin Sosyal Bilgiler derslerinde öğretim materyali olarak kullanımının öğrenmeyi belirgin bir şekilde artırdığı, Sosyal Bilgiler dersi için yararlı olduğu söylenebilir. Nitekim bu bulgu, ders sürecinde gerçekleştirilen süreç değerlendirmede de ortaya çıkmıştır. Daha önce açıklandığı üzere, araştırma boyunca dersler üç aşamalı bir şekilde organize edilmiş ve dersin son aşamasında öğrencilerden derste öğrendikleri konu, beceri ya da değeri sergileyebilecekleri bir ürün ortaya çıkarmaları istenmiştir. Bu ürünler de öğretmen-araştırmacı tarafından değerlendirilerek, elde edilen bulgular sonraki derslerin planlanmasında kullanılmıştır. Süreç değerlendirme sonuçları genel olarak öğrencilerden beklenen kazanımları elde ettiklerini göstermektedir.

3. 4. Karşılaşılan Güçlükler

Verilerin analiz edilmesi ile elde edilen dördüncü tema “Karşılaşılan Güçlükler”dir. Tablo 9’da bu tema altında ortaya çıkan kodlar ile görülme sıklıkları belirtilmiştir.

Tablo 9. Karşılaşılan Güçlükler

Kodlar	F
a. Güçlkle karşılaşmama	12
b. Güçlkle karşılaşma	3
b.1. Arkadaşıyla anlaşamama	2
b.2. Söz alamama	1

Araştırmada yer alan 15 öğrenciden 12’si süreç boyunca herhangi bir güçlkle karşılaşmadığını belirtmişlerdir:

Etkinlikleri yaparken hiçbir sıkıntı yaşamadım. Benim için gayet güzel bir çalışma oldu. (EÖ:5)

Derslerimizde hiçbir güçlkle karşılaşmadım, derslerimiz çok eğlenceli ve keyifli geçti. (KÖ:2)

Ancak üç öğrenci süreçte gülükle karşılaştığını belirtmiştir. Bunlardan ikisi “arkadaşları ile anlaşamamayı”, birisi ise yine grup çalışmalarında “söz alamamış” olmasını temel sebep olarak göstermiştir:

Etkinlikleri yaparken arkadaşlarım benim düşüncelerime çok katılmadılar ve bana söz hakkı vermediler. (EÖ: 3)

Sonuç olarak öğrencilerin tamamına yakınının karikatür etkinlikleri ile ders işlerken özellikle karikatürlerin mesajlarının ya da amacının ne olduğunun anlaşılabilmesi gibi sebepler nedeniyle güçlük yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Az sayıda güçlük yaşayan öğrenciler ise, daha çok grup çalışmalarındaki dinamiklerden şikâyetçi olmuşlardır. Bu durum, öğretmenin grup çalışmalarını yönetirken daha dikkatli olması gerektiğine, gerektiğinde grupta görev dağılımları yaparak herkesin sürece katkıda bulunmasını sağlamaya yönelik tedbirler alması gerektiğini göstermektedir.

TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal bilgiler derslerinde karikatür kullanımının öğrencilerin öğrenmeye karşı motivasyonlarını ve öğrenme düzeylerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Öğrenmede öğrenci motivasyonu en önemli öncül şartlardandır. Mizah öğrencilerin motivasyonunu ve dikkatini derse vermede kullanılabilir en etkili araçlardandır (Ulloth, 2002) ve bu bağlamda karikatürler, öğrenci motivasyonunu arttırmak için öğretmenlerin kullandıkları önemli araçlardandır (Palaz, 2010). Karikatür kullanımıyla ilgili yapılmış olan diğer araştırmalar da bu hususu destekler niteliktedir. Örneğin, Keogh, Naylor ve Wilson (1998) gerçekleştirdikleri çalışmada kavram karikatürlerinin öğrenci motivasyonunu ve araştırma yapma isteğini artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Coşkun (2009) tarafından gerçekleştirilen deneysel çalışmada karikatür kullanılarak ders işlenen deney grubundaki öğrencilerin uygulama sonrasındaki motivasyonlarında bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Uğurel ve Morali (2006), Kılınç (2008), Özalp (2006), Demirci (2013) ve Şentürk (2014) de karikatür kullanmanın öğrencilerin motivasyonlarını anlamlı bir şekilde artırdığını vurgulamaktadırlar. Nitekim bu çalışmada da dersin karikatür etkinlikleri ile işlenmesinin öğrencilerin motivasyonunu arttırdığı görülmüştür.

Çalışmada elde edilen bulgular karikatür ile yapılan sosyal bilgiler öğretiminin; öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgi ve tutumlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Öğrenciler süreç boyunca tuttıkları günlüklerde, genel olarak derse ilgi çekici bulduklarını 28 kez, derse katılım isteklerinin arttığını ise 9 kez dile getirmişlerdir. Bu bulgu, Özalp'in (2006) “karikatür tekniği öğrencilerin derse olan ilgilerini arttırmaktadır.” ve Koçoğlu'nun (2012) “Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımı öğrencilerin derse karşı olan ilgi ve tutum düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir.” bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu nedenle, Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin ders başarılarında ve derse olan ilgi ve tutumlarında olumlu değişiklikler yaratacağı söylenebilir. Ancak dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, karikatür kullanımının iyi bir planlama ile gerçekleştirilmesi gerektiğidir. Çünkü bu çalışmanın bulgularına göre, uygulamanın son haftasında öğrencilerde

karikatürlere dayalı etkinliklere yönelik bir ilgi kaybı gözlenmiştir. Bunun temel sebebi sürecin ilgili yaş grubu için nispeten uzun olmasıdır.

Araştırmacı aynı zamanda bu sürecin uygulayıcı olan bir öğretmendir. Bu konuyu seçmesindeki temel sebep ise yaklaşık 10 yıllık öğretmenlik tecrübesine karşın, öğrencilerini derse karşı yeterince motive edememesidir. Özellikle de önceki yıllarda genellikle ders kitabına bağlı olarak ve anlatım yöntemiyle işlediği bir dersin, öğrencilere nasıl daha faydalı hale getirilebileceğini tespit etmek amacıyla bu çalışmayı gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda araştırmacı-uygulayıcı karikatürlerin, öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı yapan bir öğretim materyali olarak kullanılabilirliğini tespit etmiştir. Karikatürlerin öğrenmeye sağladığı katkının yanı sıra, ders içinde öğrenciler arasındaki iletişim ve iş birliğinin olumlu bir şekilde artmasına da yol açtığını gözlemiştir. Bu durum hem günlüklerde hem de görüşmelerde öğrenciler tarafından da sık sık dile getirilmiştir. Yapılandırmacı öğretim yaklaşımının temelini etkili iletişim ve iş birliği olduğu düşünülürse, karikatürlerin yapılandırmacı öğrenme ortamları oluşturmak için etkili bir şekilde kullanılabilirliği görülmektedir (Özalp, 2006). Süreç boyunca araştırmacı-uygulayıcının elde ettiği tecrübeler ışığında sınıfta karikatür kullanılırken dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde sıralanabilir:

- Sosyal Bilgiler dersinde kullanılacak karikatürler kazanımlara yönelik olmalı ve öğrencinin gelişim düzeyine uygun karikatürler seçilmelidir.
- Karikatürlerin mizah boyutu çok önemli olmakla birlikte, onların öğrencileri sadece güldürmek için değil aynı zamanda düşündürmek için de kullanılması gerektiği unutulmamalıdır. Buna göre karikatürlerin amaç değil öğrenme için bir araç olduğu daima akılda tutulmalıdır.
- Karikatürlerin etkili bir şekilde işe koşulabilmesi için, dersin geneli ile uyumlu olmasına, diğer etkinlikleri bütünlemesine dikkat edilmelidir.
- Bu çalışma sürecinde karikatürlerin hem bireysel hem de grupla çalışma etkinliklerinde kullanılabilirliği görülmüş olmakla birlikte, işbirliğine dayalı gerçekleştirilen karikatür etkinliklerinin daha verimli geçtiği gözlemlenmiştir. Ancak grup etkinliklerinde, grubun etkili çalışmasına yönelik tedbirler öğretmenler tarafından alınmalıdır.
- Karikatürler tartışmalı konuların sınıfa getirilmesinde etkili olarak kullanılabilir.
- Eğlence ve dikkat çekme yönü önce çıkan karikatürler tercih edilmelidir.

Çalışma boyunca araştırmacı-uygulayıcının gerçekleştirdiği yansıtıcı düşünme öğrencilere sadece bilgi değil, beceri ve değerlerin kazandırılmasında karikatürlerden faydalanılabileceğini göstermiştir. Bu bağlamda, karikatürler dersin başında öğrencilerin ilgisini çekmek için kullanılabilir. Bu amaçla örneğin başlıksız bir karikatür belirlenerek öğrencilerin karikature bir başlık bulmaları istenebilir. Karikatürler büyük ya da küçük gruplar halinde sınıf tartışması başlatmak için kullanılabilir. Soyut bir kavramı öğretmek için kavram karikatürleri kullanılarak soyut kavramın öğrencinin zihninde daha kalıcı olması sağlanabilir. Sosyal Bilgiler dersi karikatür çizdirilecek konular açısından oldukça zengindir. Bu noktadan hareketle

öğrencilere işledikleri konuyla ilgili evde ya da sınıfta karikatür çizdirilerek öğrenilen bilgilerin tekrar edilmesi ve konu pekiştirilmesi sağlanabilir.

Ayrıca öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinde karikatür çizilecek konular bulmaları ve karikatür çizmeleri teşvik edilerek onların yaratıcı düşünme becerileri geliştirilebilir. Böylece dersin sonlarına doğru öğrencinin sıkılması da engellenebilir. Ortaya çıkan ürünler sınıf panosunda sergilenerek öğrencilerin içsel motivasyonları artırılabilir. Başarılı olan karikatürler MEB ve çeşitli kurumlar tarafından düzenlenen karikatür yarışmalarına gönderilerek öğrencilerin girişimci ve katılımcı beceriler kazanmasına yardımcı olunabilir.

Sonuç olarak gerçekleştirilen çalışma süresi boyunca öğrenciler karikatürlerle etkinlik yapmayı genel olarak sevmişlerdir. Ancak uygulamanın bitimine doğru öğrenciler karikatürlerle yapılan etkinliklerden sıkılmaya başlamışlardır. Bunun temel nedeni ise “Ülkemizin Kaynakları“ ünitesini içine alan geniş bir çalışmanın yapılmasıdır. Bu bakımdan karikatürlerle yapılacak etkinliklerin kapsamı ve süreci iyi planlandığında faydalı olacağı düşünülmektedir. Ancak bu süreçte konuya uygun ve amaca hizmet edecek karikatürler belirlenmeli, kullanılacak karikatürler seçildikten sonra buna uygun bir ders planı hazırlanmalıdır. Ayrıca öğretmen karikatürü farklı zaman dilimlerinde ve değişken aralıklarla kullanmalıdır.

SONUÇ

Bu bölümde araştırma sonunda elde edilen veriler ışığında ulaşılan sonuçlar verilmeye çalışılacaktır. Öneriler kısmında ise araştırma süresince edinilen deneyimlerin gelecekte yapılacak araştırmalara katkı sağlaması adına araştırmacı tarafından sunulan öneriler yer almaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında karikatür yoluyla öğretimin öğrencilerin derse karşı ilgi ve tutumlarını nasıl etkilediği ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Dersin daha verimli geçmesi için ders materyallerinin özenle hazırlanması gerekmektedir. Bu bağlamda karikatürlerin öğrenmeyi olumlu etkilemek açısından uygun bir ders materyali olabileceği görülmüştür. Koçoğlu (2012) karikatürlerin hem eğlendirici hem de öğretici özellikleri olduğunu, öğrencilerin dikkatini çekeceğini, öğrencilerin derse olan bakış açısını da olumlu yönde etkileyeceği üzerinde durmaktadır. Bu araştırma bulgularında da karikatürlerin eğlenceli ve öğretici bir materyal olduğu gözlemlenmiştir. Karikatür etkinliklerine öğrenciler meraklı ve istekli olarak katılmışlardır. Sosyal Bilgiler dersinde karikatürlerle etkinlikler yapılması ve öğrencilere zaman zaman karikatür çizdirilmesi öğrencileri heyecanlandırmış ve onların motivasyonu arttırmıştır. Bu bağlamda karikatürler derslerde etkili bir materyal olabilir. Benzer sonuçlara Kılınç (2008), Özalp (2006), Demirci (2013), Şentürk (2014), Uğurel ve Moralı'da (2006) ulaşımlar ve derste karikatür kullanmanın öğrencilerin motivasyonunu anlamlı bir şekilde artırdığı ifade etmişlerdir.

Öğrenciler uygulama süresince yaptıkları karikatür etkinliklerinden keyif aldıklarını ve çizdikleri karikatürleri arkadaşları ile paylaşmaktan mutluluk duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca akademik başarısı ve derse katılımı düşük olan bazı öğrencilerin aktif olarak derse katıldıkları, derse olan ilgi ve tutumlarının arttığı gözlemlenmiştir. Elde edilen bu bulgular hareketle Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanılması öğrencilerin derse karşı ilgi ve

tutumunu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Akkaya (2011) ve Koçoğlu (2012) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Karikatür destekli eğitim - öğretimin derse karşı tutumu arttırmada etkili olduğunu ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun karikatür destekli öğretim hakkında olumlu görüş bildirdikleri söylemişlerdir.

Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına yönelik öğrenci ve öğretmen görüşleriyle ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Mizahın bir parçası olan karikatürlerle yapılan etkinliklerde öğrenciler sınıf ortamında; sıkılmadıklarını, düşüncelerini açıkça söylediklerini, arkadaşları ile birlikte çalışmaktan keyif aldıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrenciler arasındaki iletişim ve öğretmen – öğrenci iletişimi artmıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmı daha önce Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanmadıklarını belirtirken karikatürlerin diğer konuların öğretiminde de kullanılabileceği ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğu ilk üç hafta Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanılmasından hoşnut olduklarını, derste eğlenerek öğrendiklerini ve mutlu olduklarını belirtmişlerdir.

Öğretmen günlüğünde öğrenci günlüğüne benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Karikatürlerle yapılan etkinliklerle öğrencilerin derste eğlenerek öğrendikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca öğrenciler arasında iş birliği ve dayanışmanın arttığı, etkinlikler esnasında sınıf içi iletişimde artış olduğu gözlemlenmiştir. Öğrenci görüşmeleri ve günlüklerden elde edilen bulgulardan yola çıkarak 6. sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin karikatür etkinlikleri ile öğretilmesinin öğrenilen bilgilerin kalıcılığını arttırdığı söylenebilir. Nitekim alan yazındaki çalışmalarda da bu bulguyu destekler nitelikte benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin Özalp (2006) ilköğretim 7. sınıf Fen Bilgisi dersinde çevre konularının karikatür tekniği ile öğretiminin, geleneksel öğretime göre daha etkili ve öğrenilenlerin kalıcılık düzeyinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Karikatür yoluyla öğretim süreci ve süreç içerisinde genel olarak ulaşılan sonuçlar değerlendirildiğinde karikatür etkinlikleri ile öğretim yapılmasının öğrencilerin öğrenme sürecinde daha aktif olmalarını sağladığı görülmüştür. Bunun yanı sıra öğrenciler arasında iş birliği ve dayanışmanın arttığı, etkinlikler esnasında sınıf içi iletişimde artış olduğu gözlemlenmiştir. Karikatür yoluyla öğretimin öğrencilerin öğrenmesine olumlu yönde etkisi olmuştur. Ancak sürecin uzaması ile birlikte son hafta öğrenciler karikatürlerle yapılan etkinliklerden sıkıldıklarını ifade etmişlerdir.

ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan öneriler ise maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

- Karikatürlerin derslerde etkili bir şekilde kullanılabilmesi için iyi bir planlama yapılmalı, dersin hangi aşamasında ve nasıl kullanılacağı önceden belirlenmelidir.
- Dijital ortamda çok sayıda karikatür olmasına karşın, Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarına yönelik pedagojik anlamda kullanılabilir karikatürlere her ihtiyaç duyulduğunda hemen erişilemeyebilir. Bu sebepten, öğretmenlerin karikatür havuzu

oluşturmaları ve bunları konu başlıklarına göre sistematik bir şekilde kategorize etmeleri tavsiye edilebilir.

- c) Öğrencilerin seviyesine uygun, ilgilerini çekecek karikatürler seçilmesine özen gösterilmelidir. Bu süreçte karikatürlerin bir amaç değil öğrenme için araç olduğu dikkatten kaçırılmamalıdır.
- d) Karikatürler hem bireysel hem de grupla çalışma etkinliklerinde kullanılabilir. Ancak özellikle tartışma başlatması, öğrencilerin birbirleriyle kurdukları iletişim sonucunda yaratıcılıklarını tetiklemesi bakımından daha çok grup etkinliklerinde kullanılması önerilebilir.
- e) Derslerde sadece başkaları tarafından çizilmiş karikatürlerin kullanılması yerine, özellikle dersin değerlendirme aşamasında öğrencilere karikatür çizdirilmesi tavsiye edilebilir. Bu sayede oldukça etkili bir süreç değerlendirilmesi gerçekleştirilebilir.
- f) Başarısı yüksek öğrencilerin karikatürle yapılan etkinliklerden sıkılmasını önlemek ve motivasyonlarını sürdürmek için, sürecin başka etkinliklerle desteklenmesi uygun olabilir.
- g) Karikatürler öğrencilere sadece bilgi kazandırmak için değil, aynı zamanda çeşitli beceriler (eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi) ve değerler (saygı, hoşgörü, duyarlılık gibi) kazandırmak için de etkili bir şekilde kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, A. (2011). *Karikatürlerle dil bilgisi öğretimi*. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, L. (2012). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. İçinde Özcan Demirel, Eralp Altun (Ed.), *Öğretim materyallerinin hazırlanması ve seçimi* (42). Ankara: Pegem Akademi.
- Coşkun, S. A. (2009). *Fen bilgisi öğretiminde karikatür kullanımının başarı, motivasyon ve tutumlar üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur.
- Çepni, S. (2005). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Üçyol Kültür Merkezi.
- Demirci, G. (2013). *Eğitimde mizah ve karikatür kullanımının öğrenci başarısı ve motivasyonuna etkisi (ortaokul 7. sınıf fen ve teknoloji dersi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Durualp, E. (2006). *İlköğretimde sosyal bilgiler öğretiminde karikatür kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Efe, H. (2005). *Karikatür ve eğitim*. İzmir: Etki Yayınları,

- İşman, A. (2008). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Keogh, B., Naylor, S. and Wilson, C. (1998). Conceptcartoons: A newperspective on phycics education. *Phycics Education*. 33(4), 219-224.
- Kılınç, A. (2008). *Öğretimde mizahi kavramaya dayalı bir materyal geliştirme çalışması: bilim karikatürleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Kısakürek, M. A. ve Paykoç, F. (1988). Eğitim araçları. İçinde B. Özer, (Ed.), *Fen bilgisi öğretimi* (61-70). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları
- Koçoğlu, E. (2012). *6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının erişiyeye göre değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Mills, G. E. (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher (2nd ed.)*. Upper Saddle River: Merrill Prentice Hall.
- Oruç, Ş. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde mizah*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özalp, I. (2006). *Karikatür tekniğinin fen ve çevre eğitiminde kullanılabilirliği üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Özdamlı, F. (2011). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. İçinde H. Unuznboylu (Ed.), *Görsel materyallerin tasarımı, hazırlanması ve seçimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Özer, A. (2006). *Karikatür ve eğitim*. Web sitesi: <http://www.atilaozermuzeevi.com/2006/11/karikatur-ve-egitim-2.html>. Erişim tarihi:16.06.2017.
- Öztürk, M. (2014). *Coğrafya eğitiminde araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.
- Palaz, T. (2010). *İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde karikatür kullanmanın öğrenci başarısına ve derse karşı tutumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şentürk, M. (2014). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan karikatürlerin hedef kavramların öğretilmesine ve öğrenci tutumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Şenyapılı, Ö. (2003). *Neyi, neden, nasıl anlatıyor karikatür kim, niye çiziyor*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2003). Öğretiminde görsel materyal kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 143-157.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). *Materyal, öğretim, minyatür, karikatür*. Web sitesi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts25. Erişim tarihi: 12.06.2017

- Uğurel, I., ve Moralı, S. (2006). Karikatürler ve matematik öğretiminde kullanımı. *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 170, 32-47.
- Ulloth, J. K. (2002). The benefit of humor in nursing education. *Journal of Nursing Education*, 41(11), 476-481.
- Uslu, H. (2007). Eğitimde karikatür. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 84(7), 16.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

Ek-1. Ders Programı

DERS PROGRAMI			
Tarih	Süre	Kazanım	Etkinlik
14/03/2017	40 +40	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Etkinlik – 1
21/03/2017	40 + 40	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Etkinlik – 2
23/03/2017	40	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Etkinlik – 3
28/03/2017	40	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.	Etkinlik – 4
30/03/2017	40	SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini tartışır.	Etkinlik – 5
04/04/2017	40	SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak, yatırım ve pazarlama proje önerileri sunar.	Etkinlik – 6
04/04/2017	40	SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	Etkinlik – 7

06/04/2017	40 + 40	SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir. SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, beceri ve eğitim sürecini araştırır.	Etkinlik – 8
------------	------------	--	--------------

Ek-2 Ders Planı

Sınıfı: 6. Sınıf

Dersin Adı: Sosyal Bilgiler

Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Konu: Ülkemizdeki Tarım ve Hayvancılık

Kazanım: SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirerek bunların ülke ekonomisindeki yerini ve önemini değerlendirir.

AMAÇLAR

Öğrenciler:

Bilgi

- Tarım ve hayvancılık faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olurlar.
- Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin önemini kavrarlar.

Beceri

- Çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemler.
- Ekonomik faaliyetlerle ilgili çizim yapma ve yorumlama becerisi geliştirirler.

Değer

- Doğal çevreye duyarlılık gösterirler.
- İşbirliğine önem verirler.

Süre:	40 +40 Dakika
Anahtar Soru:	İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek için hangi işleri yaparlar?
Materyaller:	Çalışma yaprakları, projeksiyon, bilgisayar

SÜREÇ

- 1. Çalışma Yapağı 1'i öğrencilere dağıtınız. (Öğrencileri ikili ya da üçlü gruplara ayırabilirsiniz.) Öğrencilerden çalışma yaprağındaki karikatürü incelemelerini ve soruları cevaplamalarını isteyiniz. Grupların sorulara verdikleri cevapları sınıfta okutunuz. Cevapları dinledikten sonra üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerinin tamamına ekonomi dendiğini ifade ediniz. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli ekonomik faaliyetlerin ortaya çıktığını belirtiniz.** 15 Dakika
- 2. Çalışma Yapağı 2'yi öğrencilere dağıtınız. Öğrencilerin çalışma yaprağını okuyarak iki karikatürü de inceleyip soruları cevaplamalarını isteyiniz.** 15 Dakika
- 3. Çalışma Yapağı 3'ü öğrencilerinize dağıtınız. Öğrenciler çalışma yaprağındaki soruları cevaplandırmalarını isteyiniz. Daha sonra Öğrenci gruplarından seçtiğiniz öğrencilere tarım ürünlerini tahtaya çizdirerek verdikleri cevapları yazmalarını isteyiniz.** 15 Dakika
- 4. Çalışma Yapağı 4'ü ülkemizde hayvancılık faaliyetlerini gösteren karikatürü öğrenci grupların birer kişiye okutunuz. Öğrencilerden isimleri verilen hayvanları ilgili oldukları hayvancılık faaliyetleri ile eşleştirmelerini isteyiniz. Ardından Çalışma Yapağı 5'teki boşluklara Türkiye haritasında hangi tür** 20 Dakika

hayvancılık yapıldığını nedeni ile birlikte yazmaları istenecektir.

- 5. Sonuç olarak öğrencilerden tarım ya da hayvancılıkla ilgili bir karikatür çizerek sınıfta paylaşımları istenir.**

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 1

<http://rumahtanti.blogspot.com.tr/2015/10/aazing-childs-art-work.html>

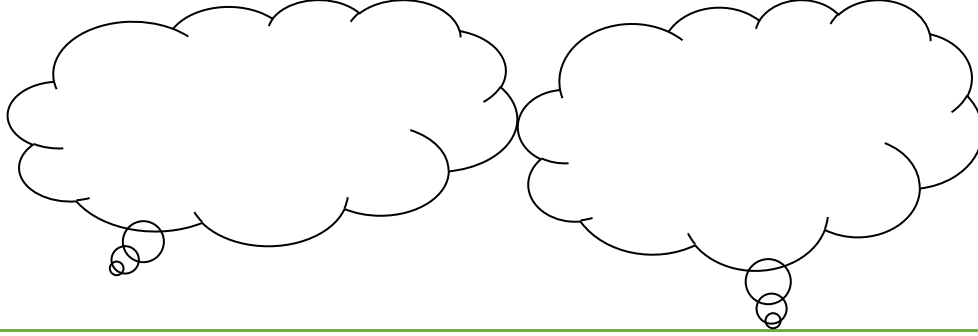
1. Yukarıdaki karikatürde hangi ekonomik faaliyetleri görüyorsunuz?

2. Yukarıdaki karikatürde olmayan ekonomik faaliyetleri aşağıya yazınız?

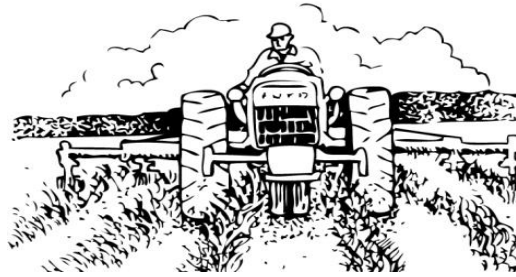
3. Ekonomik faaliyetleri neler etikler?

4. Yaşadığımız bölgenin ülke ekonomisine katkı sağlayan ekonomik faaliyetleri nelerdir?

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 2

<http://clipart-library.com/clipart/zcX57kegi.htm>

https://classroomclipart.com/clipart-view/Clipart/Agriculture/25_clipart_71_jpg.htm

1. Yukarıdaki karikatürler hangi ekonomik faaliyeti göstermektedir?

2. Geçmişten günümüze tarım üretiminde nasıl bir değişim olmuştur?

**3. Yukarıdaki karikatürlerden hangisi ilkel tarım hangisi modern tarımdır?
Açıklayınız.**

4. Tarımda verimliliği arttırmak için neler yapmak gerekir?

5. Verdiğiniz cevaplardan yola çıkarak karikatürdeki insanları konuşturunuz.

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 3

<http://www.mathfunny.com/dumb-teacher-multiply-math-comic/>

Yukarıdaki karikatürde öğretmenin sorusuna öğrenci doğru cevap vermiş midir? Açıklayınız.

Ülkemizde farklı tarım ürünlerinin yetiştirilmesinin nedenlerini açıklayınız?

Haydi, çocuklar, Aşağıda verilen tarım ürünlerini en çok yetiştiği bölgeleri noktalı yerlere yazalım.

Ben buğday en çok
.....
Bölgesi'nde yetişirim.

Biz turuncgilleriz bilin
bakalım en çok hangi
bölgede yetişiriz
..... Bölgesi

Ayçiçeği derler bana
yetiştığım bölgenin
adıdır
.....

Bana derler üzüm en çok
.....
Bölgesi'nde yetişirim.

Ben mısır en çok

.....
Bölgesi'nde
yetiştiririm.

Ben zeytin en çok

.....
Bölgesi'nde
yetiştiririm.

ÇALIŞMA YAPRAĞI - 4

Ülkemizdeki hayvancılık faaliyetlerini anlatan aşağıdaki karikatürü inceleyiniz.

Benekli "Memleketimin uzun çayırlarını özledim. Bizim oralar yüksek ve yazın bile yağış aldığı için çayırlar hep yeşil kalır. Gönlümce doyasıya otlarım."

Kıvırcık "Bizim oralarda bitki örtüsü bozkır olduğu için otların boyu kısadır ve yazın sararır. Benim bağlı olduğum sürü karnımı bu otlarla doyurur."

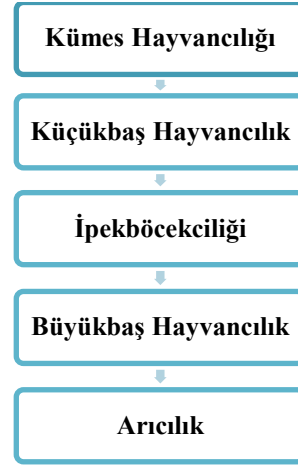
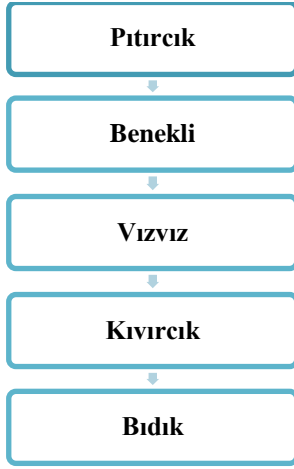
Vızvız "Ben de bitki örtüsünün ve çiçeklerin zengin olduğu yerlerde yaşarım. Gezip dolaşmayı çok severim."

Bıdık "Bende memleketimi çok özledim. Benim yaşadığım yerde nüfus çok fazla ve tüketim çoktur. Büyük kümeslerde binlerce kanatlı ile birlikte yaşarım. "

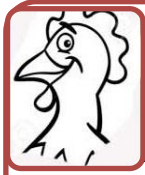
Pıtırık " Bende dut ağaçlarına ve yapraklarına bayılırım arkadaşlar. Otobüsten iner inmez hemen birkaç kilo dut yaprağı yiyeceğim. "

Yukarıda isimleri verilen hayvanları ilgili oldukları hayvancılık faaliyetleri ile eşleştiriniz.

ÇALIŞMA YAPRAĞI – 5

Aşağıdaki Türkiye haritasında hangi tür hayvancılık yapıldığını nedeni ile birlikte yazınız.

İstanbul, İzmir, Sakarya, Kayseri gibi büyükşehirlerde kümes hayvancılığının yaygın olarak yapılmasının nedenini yazınız.

Doğu Karadeniz, Erzurum ve Kars'ta büyükbaş hayvancılığın yaygın olarak yapılmasının nedenini yazınız.

Bilecik ve Bursa
şehirlerinde
ipekböceğinin yaygın
olarak yetiştirilmesinin
nedenini yazınız.

İç Anadolu Bölgesi, İç
Ege ve Güney Doğu
Anadolu Bölgesi'nde
küçükbaş hayvancılığın
yaygın olarak
yapılmasının nedenini
yazınız.

Kars, Ordu, Hakkâri,
Muğla, Antalya
şehirlerimizde arıcılık
faaliyetlerinin çokça
yapılmasının nedenini
yazınız.